

1. Gördüğümüz varlıkları, zerrelere çok hızlı hareket etmesinden dolayı katı şekilde algıladığımızı duydum. 2. Kayyumiyet sırrı kainattan çekilse, kainatın bir elma kadar küçüleceğini duydum, bunlarla ilgili tafsilatlı bilgi verir misiniz?

Üstad, evrenin ilk yaratılışı ve hangi halde olduğu ile ilgili **İşaratü'l-İ'caz**'da şu ifadeleri kullanıyor:

"Şeriatın nakliyatına nazaran, Cenab-ı Hak bir cevhereyi, bir maddeyi yaratmıştır, sonra o maddeye tecellî etmekle bir kısmını buhar, bir kısmını da mâyi kılmıştır. Sonra mâyi kısmı da tecellîsiyle tekâsûf edip zebed (*köpük*) kesilmiştir. Sonra arz veya yedi küre-i arziyeyi o köpükten halk etmiştir. Bu itibarla, her bir arz için hava-i nesîmîden bir sema hasıl olmuştur. Sonra o madde-i buhariyeyi bast etmekle yedi kat semavatı tesviye edip yıldızları içine zer'etmiştir ve o yıldızlar tohumuna müstemil olan semavat, in'ikad etmiş, vücuda gelmiştir."

"*Hikmet-i cedidenin nazariyatı ise şu merkezdedir ki: Görmekte olduğumuz manzume-i şemsiye ile tâbir edilen güneşle ona bağlı yıldızlar cemaati, basit bir cevhere imiş. Sonra bir nevi buhara inkılâp etmiştir. Sonra o buhardan, mâyi-i nârî hasıl olmuştur. Sonra o mâyi-i nârî, burudetle tasallûb etmiş, yani katılaştı; sonra şiddet-i hareketiyle bazı büyük parçaları fırlatmıştır. O parçalar tekâsûf ederek seyyarat olmuşlardır; şu arz da onlardan biridir. Bu izahata tevfikân, şu iki meslek arasında mutabakat hasıl olabilir. Şöyle ki:*"

"İkisi de birbirine bitişikti, sonra ayrı ettik." mânâsında olan كَاتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا (Enbiyâ, 21/30) nın ifadesine nazaran, manzume-i şemsiye ile arz, dest-i kudretin madde-i esîriyeden yoğurmuş olduğu bir hamur şeklinde imiş. Madde-i esîriye, mevcudata nazaran akıcı bir su gibi mevcudatın aralarına nüfuz etmiş bir maddedir."

"وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ" (Hûd, 11/7) âyeti, şu madde-i esîriyeye işarettir ki, Cenab-ı Hakk'ın arşı, su hükmünde olan şu esîr maddesi üzerinde imiş. Esîr maddesi yaratıldıktan sonra, Sâniin ilk icadlarının tecellîsine merkez olmuştur. Yani esîri halk ettikten sonra, cevâhir-i ferde kalb etmiştir. Sonra bir kısmını kesif kılmıştır ve bu kesif kısımdan, meskûn olmak üzere yedi küre

yaratmıştır. Arz, bunlardandır."

"İşte arzın, hepsinden evvel tekâsüf ve tasallûb etmekle acele kabuk bağlayarak uzun zamanlardan beri menşe-i hayat olması itibarıyla, hilkat-i teşekkülü, semavattan evveldir. Fakat arzın bast edilmesiyle nev-i beşerin taayyüşüne elverişli bir vaziyete geldiği, semavatın tesviye ve tanziminden sonra olduğu cihetle, hilkati, semavattan sonra başlarsa da, bidayette, mebde'de ikisi beraber imişler."

"Binâenalâhâzâ, o üç âyetin aralarında bulunan zahirî muhalefet, bu üç cihetle mutabakata inkılâp eder."⁽¹⁾

Yukarıdaki izahlardan da anlaşılacağı üzere kainatın en temel maddesi **esirdir**. Esir maddesi de esnek ve sıvı karaktere sahip bir maddedir. Ama Allah daha sonra bu maddeyi hayata elverişli olması için katılaştırmıştır. Dolayısı ile esirin aslı ve özü sıvılıktan geliyor. Ama daha sonraları katı sınıflara da dönüştürülmüştür. Onun için hali hazırda olan her şeye sıvı demek doğru olmaz.

Allah'ın **Kayyumiyet** tecellisi kainatın her bir madde ve unsurunda sürekli olarak devam ediyor. Şayet bir an bu **Kayyumiyet** çekilse, kainat yok olur, hiçbir mevcut varlık sahasında kalmaz. Daireyi kudretten, daireyi ilmiyeye intikal eder. Yoksa "*elma gibi küçülüp varlığını idame ettirir*" manası yanlış bir manadır. Zira Allah'ın isim ve sıfatlarının çekildiği bir yerde hiçbir şey varlığını muhafaza ile devam ettiremez. Nasıl ki elimizle havada tuttuğumuz bir vazonun havada kalması ancak elimizin kayyumiyeti ile mümkündür. Elini çeksen vazo yere düşer ve kırılır, yani elini çekmenle vazo küçülüp havada kalmaz, yere düşer ve varlığını kaybeder. Aynen bunun gibi kainat da Allah'ın kudret elinde duran bir vazo gibidir. Kudret, elini çekse, kainat varlıktan yokluğa intikal eder. Yoksa küçülüp yine varlığını devam ettiremez. Bu kayyumiyet sırrına aykırıdır.

(1) bk. [İşaratü'l-İ'caz, Bakara Suresi 29. Ayet Tefsiri](#).